

'De mensen staan voorop, vervolgens komt het proces en dan pas het product'

Unieke samenwerking tussen topontwerpers en sociale werkplaatsen

'ONZE BEZEM VERBINDT LEEFWER

Tekst: José Vorstenbosch Beeld: Ronny te Wechel (blz. 44), René van der Hulst

"We hebben te lang in een cultuur gezeten van graaien en achterover hangen. Tegen mensen die te veel hebben zou ik willen zeggen: investeer en geef iets terug. En tegen mensen aan de onderkant van de samenleving: kom uit die stoel en ga aan de slag." Het project 'Social label' slaat een brug tussen kunstenaars en ontwerpers aan de ene kant en mensen met een achterstand op de arbeidsmarkt aan de andere kant.

Wij willen een positieve beweging zijn die mooie designproducten maakt voor een mensgerichte economie." Ontwerpers Petra Janssen (50) en Simone Kramer (44) zijn de initiatiefnemers van *Social label*. In 2011 vonden ze elkaar bij het Huttenfestival in Tilburg, de tijd waarin de economische crisis zijn sporen had nagelaten. Het moest anders. Janssen: "We hebben toen een tiendaags bouwfestival georganiseerd met beeldend kunstenaars, ontwerpers en architecten. We bouwden een nieuwe samenleving, een dorp in de stad Tilburg. Het festival was geënt op het idee dat iedereen mee mag doen." Op het festival leerden cliënten van een houtwerkplaats van Amarant, een zorgorganisatie voor mensen met een verstandelijke beperking, meubels maken van ontwerper Piet Hein Eek. "Omdat ze daar zo'n lol in hadden, hebben we Piet gevraagd voor hen een ontwerp op maat te maken. Dat werd het eerste *Social label* product." Kramer: "Het was mooi om te zien wat het met mensen doet om onderdeel te zijn van een gemeenschap en dat kunst mensen kan verbinden."

In het Werkwarenhuis aan de Tramkade in 's-Hertogenbosch, gevestigd in een oud fabriekspand, staan verschillende tafels en banken van Piet Hein Eek. Op een stelling zijn de andere producten van *Social label* uitgestald: vazen, schorten, bezems en een servies.

Echte denkers én doeners, zo omschrijven Janssen en Kramer zichzelf. Er is de afgelopen vijf jaar dan ook veel gebeurd. "Het begint altijd met een vraag", vertelt Kramer. "Een begeleider of manager van een werkplaats komt naar ons toe met

een idee. Dan gaan wij kijken wat ze maken, welk materiaal ze gebruiken en welke vorm van vakmanschap aanwezig is. Het uitgangspunt is de vraag wat ze willen leren. Dan zijn ze van binnenuit gemotiveerd om te innoveren. Onze productlijnen staan eigenlijk voor een andere manier van kijken: hoe kunnen we mensen mee laten doen door gezamenlijk mooi werk te creëren?"

Vervolgens zoeken ze een ontwerper die aansluit bij de mentaliteit en praktijk van de werkplaats. Ontwerper en makers komen met elkaar in contact en uiteindelijk rolt er een ontwerp uit. Kramer: "De mensen staan voorop, vervolgens komt het proces en dan pas het product. Dat moet een vliegwieltje zijn voor een andere werkomgeving." Het designproduct zorgt ook voor een podium: door aandacht in de media komen de mensen die het maken in de schijnwerpers te staan.

Mouwen opstropen

"We wilden onze fietswerkplaats naar een hoger niveau tillen. Toen we in aanraking kwamen met *Social label* waren we meteen enthousiast." Melle Talsma (46) is projectmanager bij Cambio Buurtbeheer in Deventer, dat zich richt op bevordering van de leefbaarheid in de wijken en op activering van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Het bedrijf biedt activeringstrajecten, dagbesteding en vrijwilligerswerk waarbij reguliere krachten als rolmodel fungeren. Dagelijks werken er driehonderd mensen bij Cambio. Naast werkzaamheden als catering, klussen en reiniging zijn deelnemers werkzaam in de Fietswerkplaats. Talsma: "De betere fietsen uit het depot worden opgeknapt voor de verkoop. De frames van fietsen die →

Thierry de Vries (L) maakt van een fietsframe een bezem.

ELDEN'

niet meer te redden zijn, worden gezandstraald, gepoedercoat en voorzien van nieuwe onderdelen. Mensen kunnen hier op basis van hun eigen wensen een fiets laten bouwen."

Janssen en Kramer van Social label wisten meteen wie ze aan Cambio wilden koppelen: Dick van Hoff, ontwerper van onder meer robuuste houtkachels. In Deventer keken ze halsreikend uit naar een nieuwe designfiets. Een aantal maanden na de kennismaking presenteerde Van Hoff zijn ontwerp: een bezem. Talsma: "In eerste instantie waren we niet zo enthousiast, maar door zijn verhaal bij het ontwerp waren we vrij snel om. Dick heeft op een heel eigen manier naar de historie en het DNA van Cambio gekeken."

Van Hoff vertelt hoe hij tot dit ontwerp kwam. "Een product moet aantrekkelijk zijn, maar ik wil vooral dat het iets met mensen doet. Het verhaal over het ontstaan van Cambio was bij mij blijven hangen. Het bedrijf is ooit opgericht door een paar mensen die zeiden: het is hier zo'n zootje, laten we de buurt gaan schoonmaken. Dat is de mentaliteit van mouwen oprotten en er tegenaan gaan." De fiets is niet helemaal uit het ontwerp verdwenen. De bezemsteel is gemaakt van aan elkaar gelaste buizen van onbruikbare frames, voorzien van een rode coating en een metalen Social label-plaatje. "Het is een nieuw product geworden, een mooie bezem met een goed verhaal en een leuke uitstraling." Aan de designbezem hangt

Dick van Hoff: "Ik ben altijd te porren voor de goede zaak."

wel een prijskaartje van zestig euro. Van Hoff: "Dat is natuurlijk een krankzinnige prijs. Zo'n bezem moet je willen kopen. Je zou het kunnen vergelijken met geven aan een goed doel."

Leren lassen

De vraag naar de designbezem is inmiddels op gang gekomen. Naast het werk in de Fietswerkplaats van Cambio maakt Thierry de Vries (28) wekelijks zo'n vijf exemplaren. "Als ik een beetje pech heb, heb ik drie oude fietsen nodig om één bezem te maken. Wel mooi dat bijna alle fietsen op deze manier worden hergebruikt." Om de buizen uit de frames te slijpen en aan elkaar te lassen is een speciale werkhoeke ingericht. Ook al heeft De Vries heel wat talenten, door een concentratiestoornis en dyslexie kwam hij niet verder dan een vmbo-diploma. "Ik heb geprobeerd om versneld de havo te doen, maar leren uit boeken is voor mij problematisch. Zonder papieren en de juiste ervaring val je al gauw tussen de wal en het schip." De formule van Cambio, werkend leren met begeleiding door iemand op de werkvloer en door een professionele coach, pakt voor Thierry de Vries goed uit. "Je leert hier veel, bouwt een ritme op en krijgt persoonlijke aandacht." Ontwerper Dick van Hoff bracht hem de beginselen van het lassen bij, vervolgens haalde hij de benodigde diploma's. Werken aan de bezem heeft hem een extra duwtje in de

goede richting gegeven. "Door te leren lassen, een opleiding die ik zelf absoluut niet kon betalen, heb ik mijn positie op de arbeidsmarkt verbeterd. Als ik binnenkort ook mijn rijbewijs heb, ziet alles er heel wat zonniger uit."

Als De Vries een betaalde baan vindt, staat Joost de Zeeuw klaar om de productie van de bezem op gang te houden. Ook hij heeft inmiddels de kneepjes van het lasvak geleerd. Projectmanager Melle Talsma: "Om tegemoet te kunnen komen aan de vraag moet je zorgen voor continuïteit. De grootste misvatting is dat wij zomaar een blik mensen open kunnen trekken om productie te draaien. Uit een personeelsbestand dat voortdurend in beweging is, moet je steeds opnieuw de mensen zien te filteren die het leuk vinden om hieraan te werken. Als je qua aantallen te hoog insteekt, gaat het niet lukken."

Inmiddels is contact gelegd met de school voor praktijkonderwijs Arkelstein in Deventer, waar het lassen van de bezemsteel onderdeel is van de lessen metaaltechniek. Ook zoekt Talsma samenwerking met het bedrijfsleven om te bekijken of de productie langzaam kan worden opgevoerd. Om de mensen van Cambio daadwerkelijk te laten participeren is het volgens hem van belang dat verschillende partijen in de samenleving hun verantwoordelijkheid nemen. "Dit zijn groepen voor wie diploma's nauwelijks haalbaar zijn. Hoe kunnen deze mensen toch een papertje halen? Dan zul je naar een ander

Het team van ontwerpers en makers van 'VEEG'.

Thierry de Vries: "Je leert hier veel."

systeem moeten, waarbij je kijkt naar wat mensen wel kunnen."

Nieuwe keten

Simone Kramer en Petra Janssen noemen het moreel ondernemerschap. Janssen: "Onze droom is dat er zo dadelijk een commerciële jongen uit de buurt zegt: ik adopteer de bezem, we gaan samenwerken. Dan heb je een productlijn zoals wij die voor ogen hebben. Maar dat heeft tijd nodig." Kramer: "Je moet eerst een andere werkomgeving creëren en een nieuwe keten maken, anders blijven mensen op beschutte plekken zitten. Daarvoor heb je pioniers nodig, bijvoorbeeld bedrijven met een sociaal gezicht."

Dat de samenwerking met Social Label een meerwaarde heeft, is voor Melle Talsma duidelijk. "Juist de kracht van topontwerpers vind ik een interessante toevoeging. Ze zijn eigenzinnig en durven anders te kijken. Dat leidt tot een uniek en aansprekend product." Op de werkvloer brengt dat wel degelijk iets teweeg. "Trajectmedewerkers gaan op een heel andere manier naar producten kijken. Wat ik ook belangrijk vind, is de verbinding tussen verschillende leefwerelden. De bezem brengt mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in contact met ontwerpers. Ondanks hun problemen krijgen ze kans, voelen zich erkend en zijn trots op hun werk. Dat zijn echt andere waarden dan geld verdienen."

Ook voor de ontwerpers die zich aan Social Label verbinden draait het niet in de eerste plaats om geld. Dick van Hoff: "Ik ben altijd te porren voor de goede zaak. Voor mij is het een kleine moeite om iets terug te doen voor de maatschappij. Je ziet dat je mensen heel makkelijk een steuntje in de rug kunt geven. Als we dat met z'n allen zouden doen, verandert er enorm veel."

Janssen: "Ik vind het belangrijk om de kennis die ik in het ontwerp heb opgebouwd te delen met mensen die daar niet zo makkelijk aan kunnen komen. We hebben te lang in een cultuur gezeten van graaien en achterover hangen. Tegen mensen die te veel hebben zou ik willen zeggen: investeer en geef iets terug. En tegen mensen aan de onderkant van de samenleving: kom uit die stoel en ga aan de slag."

Social label

Petra Janssen en Simone Kramer ontwerpen arbeid op maat voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, met als sleutel een product van een Nederlandse topontwerper. Inmiddels heeft Social Label een gevarieerd assortiment met designproducten, gekoppeld aan negen werkplaatsen in het land. De producten zijn onder meer te koop in het Werkwarenhuis in 's-Hertogenbosch, dat ook fungeert als ontmoetingsplek, podium voor activiteiten en doorstroomhuis. Janssen: "Mensen met een burn-out kunnen hier op adem komen."

Een deel van de begroting komt uit subsidies van Stichting Doen en het Brabant C Fonds van de provincie. Kramer: "Noord-Brabant heeft van oudsher een sterke maakindustrie. Wij geven die industrie een nieuwe impuls vanuit een sociale dimensie."

De bedoeling is dat er in de toekomst door verkoop van de producten en vanuit de horeca voldoende geld binnenkomt. Janssen: "Aan ons de taak om het geheel in één à twee jaar zelfvoorzienend te maken." Het project VEEG is genomineerd voor de Dutch Design Award, in de categorie Services & Systems. De selectiecommissie: "Design richt zich op veel meer dan alleen de bezem. Het systeem dat is opgezet is bijzonder, omdat het erin slaagt de kracht van sociaal achtergestelde mensen te ontdekken en in te zetten. Prettig is ook dat het een concreet, mooi en bruikbaar product oplevert." De winnaars van de Dutch Design Awards worden op 29 oktober tijdens

Een deel van de producten van Social label.

de Dutch Design Week bekendgemaakt. Thierry de Vries: "Het zou mooi zijn als we winnen. Maar de nominatie alleen betekent al veel, want de prijs is heel prestigieus." In die week presenteert Social Label ook twee nieuwe producten: een ontwerp van Kiki van Eijk voor een werkplaats van de regionale stichting voor beschermd wonen in Tilburg, een organisatie voor mensen met een psychiatrische achtergrond, en van Edward van Vliet voor stichting Vrolijk Werk in Den Haag, een werkplaats voor vrouwen met een zorgvraag. (www.sociallabel.nl)

Arbeidstrots

De producten uit de collectie van Social label vertegenwoordigen de groep mensen die het gezamenlijk maken. Elk ontwerp vertelt een verhaal. Kramer: "Het gaat om duurzame producten die nooit uit de collectie gaan. Voor ons is dit gewoon dé bezem, wat hierin zit de arbeidstrots van Cambio. Het is natuurlijk mooi als mensen die wat meer te besteden hebben juist deze bezem kopen. De systeemverandering die erachter zit is dat bedrijven en kopers hun geld anders gaan besteden. Als we dat

stapje voor stapje doen, zouden we wel eens naar een nieuwe sociale economie kunnen gaan die niet alleen maar gebaseerd is op productie, efficiëntie en stress." Voor Thierry de Vries betekent de bezem vooral een nieuw begin. "Bezig zijn met één product is voor mij heel positief geweest. Ik heb geleerd om met passie aan iets te werken en dat vol te houden. Dat geeft me moed om 's morgens op te staan en hiernaartoe te komen. Zo kan ik het verleden schoonvegen en een frisse blik op de toekomst richten." ●